

Date: 17th October-2024

QOZOQ TILI O'QITISHDA O'QUVCHILAR FAOLLIGINI OSHIRISH
TA'LIMNING MUHIM OMILI.

Rasulov Qalmurat

Navoiy viloyati Konimex tumani 32-maktab

Qozoq tili va adabiyoti fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada qozoq tili va adabiyotini o'qitishda o'quvchilar faoliyatni faollashtirish ta'limning muhim omillari haqida fikr yuritiladi

Kalit so'zlar: mashqlar, bilim va malaka, kognitiv faoliyat, tilshunos.

Qozoq tili darslarida turli xil mashqlarni bajarish, kesma materiallar, shtamp kartalar bilan ishlash, gaplar tuzish, hikoya tuzish, lug'atlar bilan ishlash tayinlangan. Masalan, o'qituvchi grammatik tahlil qilish uchun so'z, jumla yoki matn beradi. Reja tuzadi (avval og'zaki, keyin yozma ravishda). Garchi bunday mashqlarni bolalar o'zlari bajaradigan bo'lsalar-da, ularni qanday bajarish kerakligi ko'rsatib beriladi va oldindan tayyorlanadi. Bolalar birin-ketin bir topshiriqni bajaradilar, ular o'zlarining ishlarini o'zlari tekshiradilar va o'qituvchiga qanday qilib buni amalga oshirganligini aytib berishadi. Asosan, qozoq tili darslaridagi barcha mashqlar talabalarning mustaqil ishlashi uchun mo'ljallangan. Biroq, mashq tushunchasi o'quvchilarni o'z-o'zidan ishlashga o'rgatishdan ko'ra kengroq. Mashqlar - bu o'qituvchi rahbarligida bajariladigan, o'quvchilar tomonidan olingan bilimlarni mustahkamlashga qaratilgan butun amaliy ish. Mashg'ulotlar uchun vaqt chegarasi yo'q. Mustaqil ishlash uchun talabalarga ma'lum vaqt beriladi. Bu ish orqali siz talabalarning qozoq tili grammatikasini qay darajada o'zlashtirganligini aniqlashingiz mumkin.

Qozoq tili mutaxassislarining ishbilarmonligi, bilim va ko'nikmalari juda muhimdir. Hozirgi vaqtda jahon ta'limi makoniga intilish bilan bog'liq ravishda ta'lim sohasida olib borilayotgan sa'y-harakatlar maktab o'quvchilarining mustaqilligini, qiziquvchanligini, faolligini rivojlantirish va o'z bilim va ko'nikmalarini yangi vaziyatlarda qo'llashga o'rgatish zarurati tug'dirmoqda. Ijodkor bo'lish orqali o'qituvchi ta'lim sifatini yaxshilaydi, o'quvchining quyidagi shaxsiy xususiyatlarini kengaytiradi. Bu aql zakovatni, izlanuvchanlikni, mehnatsevarlikni, ilhomni, faollikni, qiziqishni, pozitsiyani kuchaytiradi. Yaxshi tilshunos bilim tarkibi va tuzilishini, ta'lim sifatini ta'minlash yo'llarini belgilaydi

Til va adabiyot darslarida asosiy usullardan biri bu o'quvchilarning bilim faolligini oshirish - tabaqalashtirilgan o'rganish, rivojlantiruvchi ta'lim, muammolarni hal qilish orqali o'rganish, hayotni hayot bilan birlashtirish, har bir talabaning ijodiy ishlashi uchun sharoit yaratishdir. Shuning uchun har bir darsning asosiy vazifasi o'quvchining bilim qobiliyatini rivojlantirishdir. Buning uchun quyidagilarni ko'rib chiqing:

- Talabaning materialni idrok etish xususiyatlarini hisobga oling.
- Ta'lim jarayonida oshkoralik, erkinlik.
- talaba shaxsini shakllantirish
- individual o'quv jarayonini tashkil etish.

Date: 17th October-2024

- Kognitiv qobiliyatni oshirish usullari:
- Axborotni hayot bilan birlashtirish
- Muammoli vaziyatni yaratish.
- Adabiy, ilmiy va ommabop adabiyotlardan foydalanish qobiliyati
- solishtirish, tahlil qilish, xulosa qilishni o'rganish
- fan va texnologiyalarni rivojlantirish.

Yuqori sinflarda har bir fan o'quvchilarga, shu jumladan qozoq tili va adabiyoti uchun juda ko'p bilimga ega. Ongli ravishda o'rganish tamoyilini o'quvchilarni bilim tarbiyasidagi birinchi qadam deb atash mumkin, chunki adabiyotni o'qitish jarayonida tarbiyaviy vazifalar ham hal etilishi ma'lum. Adabiy asarlarni o'rganishda onglilik talabalarning dunyoqarashi va xulqatvorini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Talabani tabiat hodisalari, ijtimoiy hayot tabiati va qonuniyatlarini chuqur anglash bo'yicha o'z bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishdagi har bir qadami uning dunyoqarashini kengaytiradi. Shuning uchun har doim mavzuga oid qiziqarli hikoyalar, shoir va yozuvchilar hayotidan qo'shimcha ma'lumotlar, xotiralar, tarixiy va hujjatli hikoyalarni qiziqarli tarzda aytib berish yoki talabalar bilan ular bilan tanishishni maslahat berish zarur. Bunday ishlar ularning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiradi, adabiy asarlarni o'qiydi, biografiya xotiralarini izlaydi, bola hayotining talabiga aylanadi va shu bilan uning fuqarolik rivojlanishiga ta'sir qiladi.

Qozoq tili darslarida so'zlar va jumalarni, doimiy iboralar va matnlarni o'rganish uchun o'quvchini fikrlashga, o'z fikrlarini til orqali aniq, ravshan va ravon bayon qilishga yo'naltirish uchun o'qituvchi tomonidan juda ko'p izlanishlar talab etiladi. Qozoq tili va adabiyotini o'qitishda o'quvchilarning bilim faolligini faollashtirish bilimlarning mazmunini chuqurlashtiradi, ijtimoiy hayot va fan va ta'limni birlashtirish orqali talabani dunyoqarashini kengaytiradi, o'z fikrlarini shakllantirishga o'rgatadi.

Xulosa qilib aytganda, o'quv jarayonining samaradorligi o'qituvchining o'qitish mahoratiga, darsni qiziqarli va diqqatli o'tkaza olish qobiliyatiga bog'liq, talabalar o'zlari o'rganishni o'rganadilar. Har qanday yangi usullar har bir o'quvchini o'zi o'rganishga, ijodiy ishlashga, xulosa chiqarishga, nutq madaniyatini rivojlantirishga, ta'lim sifatini oshirishga undaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdireymova T. Qozoq tilini muammoli o'rganishning samarali usullari. Nokis. 2009 yil.
2. Abduvalitov E. Qozoq adabiyotini o'qitish metodikasi (darslik). Toshkent, 2008 yil.
3. Bitiboyeva K. O. Adabiyotni o'qitishning innovatsion texnologiyasi. UstKamenogorsk, 2002 yil.

